

суспільства. А до загальнозначущих цінностей сучасного глобального суспільства слід віднести феномен верховенства права в усій його повноті, сутнісні риси та властивості якого якраз і складають вищезгадані цінності.

Список використаних джерел:

1. Мухелишвили Н.Л. Ценностная рефлексия и конфликты в разделённом обществе // Вопросы философии - 1996. - № 11. - С. 3-22.
2. Розов Н.С. Ценности в проблемном мире: философские основания и социальные приложения конструктивной аксиологии. - Новосибирск: Изд-во НГУ, 1998. - 292 с.

ПРАВОСУДДЯ: ОБРАЗ ТА СМИСЛИ У ЮРИДИЧНИХ ФІЛЬМАХ (ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ)

Бігун В.С.,

юрист Європейського суду з прав людини, науковий співробітник Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України, кандидат юридичних наук

Актуальність, Правосуддя – феномен, що актуалізується за певних умов. Так, в умовах істотних соціальних змін зростає рівень конфліктності. Відповідно правосуддя актуалізується як інститут розв'язання конфліктів (резолутивний смисл правосуддя). В умовах політичної боротьби правосуддя може використовуватися як інструмент політичного впливу чи правового захисту (політичний та правозахисний смисли правосуддя). Актуалізація цього феномену привертає увагу науковців, покликаних з'ясувати його сутність, законності функціонування правосуддя.

Феномен правосуддя в сучасній Україні перманентно актуальний. Кількість судових справ щороку обчислюється мільйонами [1], тоді як соціологічні дослідження засвідчують проблемний рівень довіри до судів [2]. Відтак науковці теж покликані дослідити сучасний феномен правосуддя, осмислити його, сприяти удосконаленню.

Правосуддя відображається в різних формах. Поряд із традиційними (як-от судові рішення), заслуговують на увагу й інші. Кіно – одна з них. Науково-технічний поступ, глобалізація, інші чинники зумовили розвиток кіноіндустрії, зробили кіно впливовим феноменом популярної культури, об'єктом інтересу не лише митців, але й правників. Фільми завдяки багатofункціональності здатні не лише інформувати, розважати, але й впливати на формування свідомості, зокрема правової. Це зумовлює потребу міждисциплінарного – правознавчого та кінематографічного (мистецтвознавчого) – дослідження проблематики права та кіно. Зокрема, йдеться про дослідження такого прояву, як юридичні фільми, які пропонуються розуміти широко, як фільми про право та правників [3].

Джерельна база. Юридична наука акумулювала значний матеріал правознавчих досліджень правосуддя. Водночас й кінематограф, зокрема кіномитці, кінокритики та шанувальники кіно, виробив значний кіноматеріал (фільми, дослідження тощо), зокрема й присвячений правосуддю. На часі їхнє міждисциплінарне наукове опрацювання. Воно може відбуватися, наприклад, за аналогією з напрямком «право та література» (чи то правознавчим дослідженням літератури [4]), семіотики права [5], що проводяться й в Україні. В філософсько-правовому вимірі варто, з-пом'як іншого, дослідити філософські засади правосуддя, відображені в юридичних фільмах.

Об'єкт, предмет і проблематика дослідження. Об'єктом дослідження уявляється феномен правосуддя, відображений у фільмах, зокрема юридичних; предметом – його філософсько-правовий вимір.

Проблематикою охоплюються різні актуальні проблеми правосуддя. Їх доречно систематизувати на основі основних підходів до розуміння філософії права та її проблематики. Так, у контексті підходу розмежування та

співставлення права і закону (В. Нерсесянц) може досліджуватися проблематика праворозуміння, концепцій, ідей права та закону, відображених у юридичних фільмах. У контексті поділу проблематики за розділами філософії права можуть досліджуватися антропологічно-, аксіологічно-, онтологічно-правові (та інших напрямів) прояви правосуддя в кіно. У контексті розуміння методологічної ролі філософії права, що, виконуючи методологічну функцію, не увяляється як методологія правознавства (М. В. Костицький), забезпечується правове пізнання через натуралістичні, раціоналістичні, позитивістські, психоаналітичні, екзистенціалістські, діалектичні, теологічні вчення чи теорії, в своєму впливі на правосуддя, які виявляють її юридичні фільми. У контексті розуміння філософії права як науки про дослідження найзагальніших об'єктивних закономірностей виникнення, структури, функціонування й розвитку того явища, яке відображається терміно-поняттям „право” (П. М. Рабінович), відбувається відповідне дослідження категорій правосуддя (як-от справедливості). У контексті розуміння філософії права як пошуку смислів права (В. Д. Бабкін), ключовими стають основні ідеї правосуддя (смысли). В цьому контексті й досліджується нами правосуддя – як ідея права в її судовому здійсненні, адже «само в суді право існує повноцінно» (С. І. Максимов). Схематично проблематика філософії правосуддя може відображатися так.

Напря́м	Пробле́матика	Відо́браження в фільмах (приклади)
Ідея права	Праворозуміння. Концепції права юснатуралізм, юридичний позитивізм тощо.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ «Нюрнберзький процес» (1961), «Билл Бадд» (1962) (розмежування права чи справедливості та закону чи неправового закону); ▪ «Место встречи изменит нельзя» (1979) (колізія доцільності та законності); ▪ «Процес в Вальядоліді» (1992) (колізія розуміння права)
Судове здійснення ідеї права	Справедливість і несправедливість. Судова помилка. Позасудове здійснення правосуддя (самосуд) Особистість як гарантія здійснення правосуддя.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ «Вищий суд» (1987), «Декалог 5» (ідея покарання – смертної кари – як заперечення життя та можливості прижиттєвого виправлення); ▪ «Сократ» (1993), «Страсті Жанны д'Арк» (1928) (несправедливість); ▪ «Нюрнберзький процес» (1961) (правосуддя як відповідальність); ▪ «Ворошиловський стрілов» (1999); ▪ «В ім'я батька» (1993) (судова помилка, навмисне злочинство як несправедливість); ▪ «Людина на всі часи» (1966); ▪ «Проста формальність» (1994) метафізичний вимір митарства як правосуддя).

Окемі висновки та перспективи дослідження. Дослідження уможливило конструювання образу правосуддя в юридичних фільмах – кінематографічного образу правосуддя. Його змістом є певні смисли правосуддя, котрі як відображаються, так і творяться кіно (фільмами). Виявлення цих смислів, їхня систематизація, а також дослідження їхнього впливу на правосвідомість – проблематика, варта подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Верховний Суд України - інформаційний сервер // Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/> (Розділ: Судова практика; підрозділ: Судова статистика) (в 2005 році «місцеві та апеляційні суди по першій інстанції розглянули 6,3 млн справ та матеріалів, що в два рази більше, ніж у 2001 р.». У 2010 р. суди «розглянули (з урахуванням повернених) 6,9 млн справ». У 2008 р. «до судів загальної юрисдикції по першій інстанції надійшло 9,9 млн справ і матеріалів», «розглянули 8,9 млн»).
2. Див., напр.: Динаміка 2005-2012 рр. соціологічного опитування «Чи підтримуєте ви діяльність суду в Україні?» // Український центр економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова. – Режим доступу: http://www.ucerps.org/ukr/poll.php?poll_id=169 (наприклад, станом на серпень 2012 року повністю підтримували діяльність суду 5,5%, у лютому 2005 - 21,3%; в 2012 не підтримувало 55,5% в 2005 - 29,3%).
3. Див.: Бігун В. С. Юридические фильмы. Учебный киногид о праве и юристах. — К., 2011; його ж: Право і правосуддя в юридичних фільмах: художня парадигма в популярній культурі // Вісник Академії адвокатури України. — 2011. — № 1. — С. 189-199; Человек в праве: кинематографический образ прав человека (философско-правовой очерк и

фільмографія). — К., 2011; Human Rights in Cinema: a Guide in Search of Justice and Inspiration. — Strasbourg, Galway, 2012.

4. Див., напр.: Павлусів Н. М. Філософсько-правові погляди західноукраїнських письменників кінця XIX — початку XX ст.: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 12.00.12 / Н. М. Павлусів; НАВС. — К., 2010. — 18 с.

5. Див., напр.: Павлишин О. В. Теоретичні витоки, предмет і структура семіотики права // Філософські та методологічні проблеми права. — 2011. — №2. — С.44-51. — Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/Fmpp/2011_2/pavlish.htm

6. Юридичні фільми (перелік фільмів, що задулюються, зазначено за абеткою): Билли Бадд / Billy Budd (Великобританія, 1962, П. Устинов, драма, приклучення, 119 мин.); Во имя отца / In the Name of the Father (Великобританія, Ірландія, 1993, Д. Шеридан, драма, біографія, 133 мин.); Ворошиловський стрелок (РФ, 1999, С. Говорухин, драма, криминал, 95 мин.); Высший суд. Киноматериалы (СССР, 1987, Г. Франк, документальний, біографія, 71 мин.); Декалог 5 / Dekalog 5 / «Краткий фильм об убийстве» / Krutki film o zabijaniu (ПІ, 1987, К. Кесьльєвський, драма, 84 мин.); Место встречи изменить нельзя (СССР, 1979, С. Говорухин, сериал, боевик, приклучення, криминал, детектив, 5 серій, 362 мин.); Нюрнбергский процесс / Judgment at Nuremberg (США, 1961, С. Крамер, драма, історія, 186 мин.); Простая формальность / Una puga formalita (Франція, Італія, 1994, Д. Торнаторе, триллер, криминал, 111 мин.); Процесс в Вальядолиде / La Controverse de Valladolid (Франція, 1992, Ж.-Д. Верхар, історический, 90 мин.); Сократ (1991, СССР, В. Соколов, драма, історія, 109 мин.); Страсти Жанны д'Арк / La passion de Jeanne d'Arc (Франція, 1928, К.Т. Дрейер, драма, криминал, біографія, історія, 96 мин.); Человек на все времена / A Man For All Seasons (Великобританія, 1966, Ф. Циннеман, біографія, історія, драма, 120 мин.).

ФІЛОСОФСЬКО-МОТИВАЦІЙНІ ТЕОРІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИСЯЖНИХ

Культенко О.В.,

старший викладач кафедри правознавства Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, кандидат юридичних наук

Улошев Б.В.,

студент факультету історії та права Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Питання філософсько-методологічного аналізу інституту присяжних залишаються актуальними завдяки їх сучасному впровадженню у правову систему деяких держав (як наслідку принципу всеохоплюючого гуманізму та антропоцентричності) [3] та, в той же час, світової тенденції щодо згортання кількості справ за участю судових присяжних [2, с.56].

Існує значна кількість наукової літератури, що описує правовий аспект та проблеми застосування інституту присяжних та звертає увагу на загальнофілософські проблеми. Спеціальна література, що уособлює обидві теми, практично відсутня.

Наукова значущість даної роботи полягає в пропозиції обговорення унікальної класифікації теорій, оскільки необхідно встановити адекватні передумови впровадження та подальшого розвитку інституту присяжних. Отже, з метою подальшого впорядкування можна акцентувати увагу на п'яти теоріях, а саме, на:

1. Теорії легістичної недосконалості. Вона вказує на формування інституту присяжних утверджуючи думку, що промадська мораль та законодавство стосовно суміжних питань суперечать одне одному, — тому інститут присяжних застосовується для заспокоєння громадської думки з приводу невдоволення порядком та змістом судового процесу. Використання інституту присяжних дає змогу регулювати ті правовідносини, які законом неврегульовані [6, с.104]. Легістична недосконалість активізує звернення до громадянина, за захистом свого права чи інтересу, якому таке суперечливе законодавство мало відоме. Вказана вище теорія обумовлює використання інституту присяжних у високорозвиненому промадянському суспільстві, де стосунки громадянина і